

1. UVOD

U nastojanju što djelotvornijeg nastavka procesa traženja nasilno odvedenih i nestalih osoba, imajući u vidu humanitarno značenje ove problematike s izraženim unutarnjim i vanjsko-političkim dimenzijama, od uspostave suživota, povratka prognanih, normalizacije odnosa sa Saveznom Republikom Jugoslavijom, do dokazivanja počinjenih ratnih zločina i suradnje s Međunarodnim kaznenim sudom, temeljem zaključaka Vlade Republike Hrvatske, u izvještajnom razdoblju su poduzete mjere i aktivnosti kojima je znatno unaprijeđen proces traženja nasilno odvedenih i nestalih osoba.

Proces traženja nestalih i nasilno odvedenih osoba odvijao se u sljedećim smjerovima:

- Intenziviranje pregovora i unaprijeđenje suradnje sa Saveznom Republikom Jugoslavijom s primarnim ciljem preuzimanja dokumentacije i posmrtnih ostataka nestalih i nasilno odvedenih osoba koje su pokopane na području Savezne Republike Jugoslavije, te prikupljanja saznanja o mjestima masovnih i pojedinačnih grobnica na ranije okupiranim područjima Republike Hrvatske
- Prikupljanje saznanja o sudbini zatočenih i nestalih osoba, utvrđivanje mjesta masovnih i pojedinačnih grobnica i njihove ekshumacije
- Identifikacija ekshumiranih posmrtnih ostataka, te posmrtnih ostataka preuzetih od Savezne Republike Jugoslavije i Republike Srpske

Pored aktivnosti izravno usmjerenih na utvrđivanju i rješavanju sudbine zatočenih i nestalih osoba, Ured Vlade Republike Hrvatske za zatočene i nestale (*u tekstu koji slijedi: «Ured»*), obavljao je ostale zadaće iz svojega djelokruga rada propisane Uredbom Vlade Republike Hrvatske («Narodne novine» 70/01): suradnja s međunarodnim organizacijama koje se bave pitanjem zatočenih i nestalih osoba, suradnja s udruženjima obitelji zatočenih i nestalih, izdavanje uvjerenja o činjenicama o kojima vodi službene evidencije, i dr.

Sukladno Zaključku Koordinacije Vlade Republike Hrvatske za društvene djelatnosti i ljudska prava (od 5. veljače 2002. godine), Ured je u izvještajnom razdoblju obavljao i dodatne, dodjeljene mu poslove u svezi pogrebne skrbi za poginule hrvatske branitelje i civilne žrtve iz Domovinskoga rata.

2. PREGOVORI O ZATOČENIM I NESTALIM OSOBAMA

Koncem prošlog izvještajnog razdoblja, Ured je po prvi put nakon višegodišnjih nastojanja i napora, temeljem prikupljenih dokaza, ishodio službeno priznanje Savezne Republike Jugoslavije da su na njenom području pokopani posmrtni ostaci osoba stradalih u svezi s oružanim sukobima, što je SRJ do tada sustavno negirala.

Političko stanje, osobito susret ministara vanjskih poslova Republike Hrvatske i SRJ (travanj 2002.), sastanak ministara unutarnjih poslova (svibanj 2002.), posjet glavne Tužiteljice Međunarodnoga kaznenoga suda Saveznoj Republici Jugoslaviji i Republici Hrvatskoj, pridonio je značajnom napretku u rješavanju ovoga pitanja, postignutom u izvještajnom razdoblju.

Iako je Savezna Republika Jugoslavija početno zauzela stav da će isporučiti samo one posmrtne ostatke za koje se na temelju ustupljene dokumentacije utvrdi preliminarni identitet,

konačno je, pred predstavnicima međunarodne zajednice, prihvaćen model na kojemu je inzistirao ovaj Ured. Predloženi i prihvaćeni model, kojim se osigurava cjelovito i učinkovito rješavanje pitanja identiteta preko 300 neidentificiranih posmrtnih ostataka pokopanih u SRJ, sastoji se u sljedećem:

- ♦ Komisija iz SRJ za humanitarna pitanja i nestale osobe ustupiti će Uredu dokumentaciju o svim NN posmrtnim ostacima pokopanim u SRJ
- ♦ Posmrtni ostaci za koje se temeljem ustupljene dokumentacije utvrdi preliminarni identitet, bezuvjetno će biti isporučeni Republici Hrvatskoj
- ♦ Sukladno pozitivno-pravnim propisima SRJ, preostalim će posmrtnim ostacima biti uzeti uzorci za identifikaciju metodom analize DNA
- ♦ Jedan primjerak svakoga uzorka dostaviti će se u Republiku Hrvatsku, gdje će se izolirati DNA, a drugi primjerak ostati će u SRJ radi eventualne kontrole nalaza
- ♦ Nalazi dobijeni u Republici Hrvatskoj biti će dostavljeni SRJ i zainteresiranim predstavnicima međunarodne zajednice, nakon čega će se, temeljem nalaza, provesti ekshumacija i isporuka posmrtnih ostataka strani kojoj pripadaju
- ♦ Cijeli proces će se odvijati u nazočnosti stručnih promatrača Republike Hrvatske i zainteresiranih međunarodnih organizacija

U izvještajnom razdoblju, tijekom kojega su održana dva sastanka (Zagreb, veljača 2002. i Beograd, svibanj 2002.) godine dogovoreno je i prema navedenom modelu realizirano pitanje neidentificiranih osoba koje su bile pokopane u Novom Sadu. Od 87 neidentificiranih osoba, temeljem ustupljene dokumentacije utvrđeno je kako se 60 posmrtnih ostataka može dovesti u svezu s oružanim sukobima. Ured je za 25 osoba utvrdio preliminarni identitet, te su njihovi posmrtni ostaci ekshumirani i u dva navrata isporučeni Republici Hrvatskoj (ožujak 2002. i lipanj 2002.). Od 35 preostalih posmrtnih ostataka izuzeti su uzorci za DNA koji se obrađuju u DNA laboratorijima u Republici Hrvatskoj. Prilikom ekshumacije posmrtnih ostataka i izuzimanja uzoraka za analizu DNA, bili su nazočni stručni promatrači ovoga Ureda. Proces obrade preuzetih posmrtnih ostataka i izolacije DNA iz preuzetih uzoraka je u tijeku.

U rujnu i listopadu, sukladno postignutom dogovoru između ovoga Ureda i Komisije Savezne vlade SRJ za humanitarna pitanja i nestale osobe, predstoji ekshumacija posmrtnih ostataka pokopanih u Sremskoj Mitrovici (103 žrtve) i Beogradu (oko 60 žrtava), a potom ekshumacije u mjestima s manjim brojem posmrtnih ostataka (Šid, Šabac, Sombor i dr.) Prilikom ekshumacija u Sremskoj Mitrovici i Beogradu, biti će nazočni i promatrači iz BIH, na način da se uklope u dogovoreni model između Republike Hrvatske i SRJ.

Pored procesa utvrđivanja identiteta neidentificiranih posmrtnih ostataka pokopanih u SRJ, Uredu su, u ožujku o.g., isporučeni posmrtni ostaci šest osoba za koje je bio poznat identitet i mjesto pokopa u SRJ. Po preuzimanju, posmrtni ostaci su prevezeni na Zavod za sudsku medicinu i kriminalistiku u Zagrebu, gdje je do sada potvrđen identitet četiri osobe.

Također, na sastancima su zaprimljena saznanja o mogućim mjestima pokopa nestalih i nasilno odvedenih osoba na oslobođenim područjima Republike Hrvatske, koja su bila uključena u provedene planove ekshumacija masovnih i pojedinačnih grobnica.

Konačno, Komisija Savezne vlade SRJ za humanitarna pitanja i nestale osobe je po prvi put prihvatila «otvaranje» pitanja o premještanju posmrtnih ostataka na ranije okupiranim područjima Republike Hrvatske u kojima je sudjelovala Jugoslavenska armija, što je i

zapisnički konstatirano (najizrazitiji primjer jest masovna grobnica u Tordincima, iz koje su premješteni posmrtni ostaci preko 200 osoba).

3. RJEŠAVANJE SUDBINE ZATOČENIH I NESTALIH OSOBA

3.1. Utvrđivanje mjesta masovnih i pojedinačnih grobnica, ekshumacija i identifikacija posmrtnih ostataka žrtava, pogrebna skrb

3.1.1. Utvrđivanje mjesta masovnih i pojedinačnih grobnica i njihove ekshumacije

Izvršajno razdoblje karakterizira dotok kvalitetnih saznanja o mogućim mjestima masovnih i pojedinačnih grobnica žrtava agresije na Republiku Hrvatsku, čemu je uz ovaj Ured i Odjel terorizma i ratnih zločina Minsistarstva unutarnjih poslova, značajno doprinio povećan angažman svih sigurnosnih agencija. Upravo ovakav način rada potvrđuje opravdanost osnivanja Radne skupine za prikupljanje saznanja o nestalim osobama i o mjestima masovnih i pojedinačnih grobnica pri ovome Uredu.

Korištenjem svih raspoloživih mehanizama, od Radne skupine za prikupljanje saznanja, pregovora, suradnje s međunarodnim organizacijama, iskaza svjedoka i drugih građana, u izvršajnom su razdoblju prikupljena saznanja o 48 mogućih mjesta masovnih i pojedinačnih grobnica. Probnim iskapanjima je na 20 lokacija potvrđeno postojanje posmrtnih ostataka, dok na preostalim 28 mjesta posmrtni ostaci nisu pronađeni.

Na navedenih 20 lokacija, od kojih pet čine masovne grobnice, u izvršajnom razdoblju su ekshumirani posmrtni ostaci **54 žrtve**. Ekshumacije su provedene u sljedećim županijama: Vukovarsko-srijemska, Osiječko-baranjska, Požeško-slavonska, Brodsko-posavska, Sisačko-moslavačka, Bjelovarsko-bilogorska, Virovitičko-podravaska i Ličko-senjska.

EKSHUMIRANI POSMRтни OSTACI U IZVRŠAJNOM RAZDOBLJU PREMA ŽUPANIJAMA

ŽUPANIJA	EKSHUMIRANI
VUKOVARSKO-SRIJEMSKA	26
SISAČKO-MOSLAVAČKA	8
OSJEČKO-BARANJSKA	4
POŽEŠKO-SLAVONSKA	2
LIČKO-SENJSKA	7
VIROVITIČKO-PODRAVSKA	1
BJELOVARSKO-BILOGORSKA	6
UKUPNO	54

Osobito su značajne ekshumacije pet masovnih grobnica, koje su provedene u izvještajnom razdoblju:

Bogdanovci – u masovnoj grobnici na mjesnom groblju u Bogdanovcima, pronađeni su i ekshumirani posmrtni ostaci 16 osoba ubijenih nakon okupacije mjesta 10. studenoga 1991. godine. Procesom identifikacije utvrđen je identitet 14 osoba, među kojima je i devet mještana Bogdanovaca albanske nacionalnosti. Ekshumacija ove masovne grobnice provedena je u ožujku o.g..

Koreničani – u travnju 2002. godine, u šumi Rajčevica pored Koreničana, na površini su pronađeni zapaljeni i izmješani posmrtni ostaci četiri osobe. Identifikacijom je potvrđeno kako se radi o mještanima Koreničana zarobljenim 26. rujna 1991. godine. Po zarobljavanju su odvedeni u zatvor Đulovac gdje su bili podvrgnuti prisilnom radu, zlostavljani te ubijeni.

Oštri vršak – u masovnoj grobnici Oštri vršak, općina Plitvička Jezera, čija je ekshumacija provedena u lipnju o.g., pronađeni su posmrtni ostaci sedam osoba. Iako je obrada posmrtnih ostataka još u tijeku, sekundarni identifikacijski elementi upućuju da se radi o civilima, mještanima Čoraka (kod Vrhovina), koji su nasilno odvedeni 4. listopada 1991..

Bršadin – po dojavu o pronalasku posmrtnih ostataka u minskom polju između Marinaca, Bršadina i Nuštra, Ured je kontaktirao Hrvatski centar za razminiranje koji je obavio izvid navedenoga područja, te je ustanovljeno kako minimalna površina koju je potrebno razminirati iznosi 16330 metara kvadratnih. Po dovršetku razminiranja, koje je trajalo puna dva mjeseca, ekshumirani su posmrtni ostaci tri osobe koje su najvjerojatnije stradale u pokušaju proboja iz Vukovara 1991.

Komogovina – koncem lipnja o.g., iz masovne grobnice na Komogovini (šire područje Hrvatske Kostajnice), ekshumirani su posmrtni ostaci sedam osoba, koji su potom prevezeni na Zavod za sudsku medicinu i kriminalistiku u Zagrebu, gdje je u tijeku njihova obrada. Prema prikupljenim saznanjima, vjerojatno se radi o osobama koje su bile zatočene u logoru u Mečenčanima na Banovini.

Sveukupno, od početka procesa ekshumacija masovnih i pojedinačnih grobnica (rujan 1995.), iz 135 masovnih i većega broja pojedinačnih grobnica, ekshumirani su posmrtni ostaci **3353 žrtve**. Od toga, posmrtni ostaci 2038 žrtava ekshumirani su iz 135 masovnih grobnica, dok su posmrtni ostaci 1315 žrtava ekshumirani iz pojedinačnih grobnica.

Pored toga, u izvještajnom razdoblju, temeljem zahtjeva Tužiteljstva Međunarodnog kaznenoga suda, a u skladu sa zaključkom Vlade Republike Hrvatske (od 14. veljače 2002. godine) kojim se ovaj Ured zadužuje da ubrza rad na ekshumacijama svih žrtava neovisno o njihovoj nacionalnoj pripadnosti, provedena je ekshumacija u Korenici, Rizvanuši (kod Gospića) i u Gračacu.

Ekshumacije, koje je organizirao i kojima je koordinirao ovaj Ured, provela je operativno-stručna skupina Republike Hrvatske, na temelju naloga nadležnog županijskog suda i županijskog državnog odvjetništva, te u suradnji s Međunarodnim kaznenim sudom.

Prilikom ekshumacija, bili su nazočni promatrači Međunarodne komisije za nestale osobe te stručni promatrači iz Savezne Republike Jugoslavije, sukladno dogovoru o uzajamnom monitoringu, postignutom na sastanku održanom u Zagrebu u svibnju 2001.

godine. O navedenim ekshumacijama, javnost je izvještavana posredstvom medija za koje su bile organizirane tjedne tiskovne konferencije na samome mjestu ekshumacije.

Korenica – ekshumacija u Korenici započela je 6. svibnja, a završila 10. svibnja 2002. godine. Tom su prilikom ekshumirani posmrtni ostaci 27 osoba poginulih u VRA «Oluja». Posmrtni ostaci su bili pokopani u skladu sa Ženevskom konvencijom unutar mjesnoga groblja, a Ured je raspolagao saznanjem i dokumentacijom o mjestu pokopa.

Rizvanuša – ekshumacija na području Rizvanuše (kod Gospića) započela je 13., a završila 17. svibnja 2002. godine. Na tri lokaliteta – masovne grobnice, pronađeni su i ekshumirani posmrtni ostaci ukupno 18 osoba. Ured nije raspolagao saznanjima o postojanju masovnih grobnica, nego su iste pronađene od strane istražitelja Međunarodnog kaznenoga suda iz Haaga.

Gračac – ekshumacija u Gračacu započela je 20. svibnja, a završila 10. lipnja 2002. godine. Ekshumirani su posmrtni ostaci 154 osobe poginule u VRA «Oluja». Posmrtni ostaci su, kao i u slučaju Korenice, bili pokopani u skladu sa Ženevskom konvencijom unutar mjesnoga groblja, a Ured je raspolagao saznanjem i dokumentacijom o mjestu pokopa posmrtnih ostataka.

Temeljem zahtjeva Tužiteljstva Međunarodnog kaznenoga suda, u izvještajnom su razdoblju ekshumirani posmrtni ostaci **199 osoba**. Provođenje ekshumacija je proteklo bez bilo kakovih tehničkih teškoća i primjedaba stručnih promatrača Međunarodnog kaznenoga suda.

3.1.2. Identifikacije posmrtnih ostataka

Kako bi se zadržala, eventualno i povećala učinkovitost procesa identifikacije posmrtnih ostataka, u izvještajnom razdoblju su prije svega osigurani materijalno-tehnički preduvjeti za nesmetano odvijanje ovoga procesa:

- ♦ Potpisani su ugovori između Ureda s jedne strane te ustanova u kojima se provodi proces identifikacija s druge strane (Zavod za sudsku medicinu u Zagrebu, Klinička bolnica u Splitu, Klinička bolnica u Osijeku i DNA laboratoriji), kojima se osigurava redovito financiranje procesa identifikacije, ali i nadzor njihovih rezultata
- ♦ Sklopljen je Ugovor s dobavljačem reagenasa potrebnih za identifikaciju metodom analize DNA, kojim je osigurana redovita opskrba svih DNA laboratorija, rezervni set potrebnih materijala, te konačno snižena cijena reagenasa i pribora u iznosu od 10 %
- ♦ S Međunarodnom komisijom za nestale osobe usuglašen je ugovor o potpori Uredu za zatočene i nestale u procesu ekshumacije i identifikacije posmrtnih ostataka (u iznosu 580.000 KN za polugodišnje razdoblje), iz kojega se financira pet novih radnih mjesta u DNA laboratorijima (na određeno vrijeme), a iz preostalih sredstava nabavka potrebnog potrošnog materijala i pribora. Predstoji potpisivanje prijedloga ugovora.

Godišnjim planom rada u procesu identifikacije, Ured je postavio sljedeće ciljeve:

1. Obrada svih neidentificiranih posmrtnih ostataka privremeno pohranjenih u zajedničkim grobnicama na Krematoriju Gradskog groblja Mirogoj i Središnjeg gradskog groblja u Osijeku
2. Obrada i identifikacija žrtava ekshumiranih u izvještajnom razdoblju, te osoba čiji su posmrtni ostaci preuzeti od SRJ i Republike Srpske
3. Identifikacija posmrtnih ostataka ekshumiranih temeljem zahtjeva Tužiteljstva Međunarodnog kaznenoga suda

U odnosu na postavljene ciljeve, u izvještajnom razdoblju je učinjeno sljedeće:

1. Svi neidentificirani posmrtni ostaci (u ovom trenutku 608) privremeno pohranjeni u zajedničkim grobnicama u Zagrebu i Osijeku, obrađeni su klasičnim sudsko-medicinskim metodama. Temeljem nalaza obrada, Ured je formirao dosjee s opisima i fotografijama odjeće i osobnih predmeta koji su svakodnevno dostupni zainteresiranim članovima obitelji nestalih i nasilno odvedenih osoba. Uz to, na kraju proteklog izvještajnog razdoblja bila je izolirana DNA iz 387 neidentificiranih posmrtnih ostataka. Stoga je u ovom izvještajnom razdoblju bilo nužno izuzeti uzorke za analizu DNA iz preostalih posmrtnih ostataka. Tijekom veljače i ožujka o.g. izuzeti su uzorci iz 238 posmrtnih ostataka te su raspodjeljeni DNA laboratorijima, na temelju prethodno sačinjenog plana. U tijeku je izolacija DNA iz preuzetih uzoraka, a njihov dovršetak se očekuje do konca ove godine, čime bi pitanje posmrtnih ostataka pohranjenih u zajedničkim grobnicama bilo u cjelosti riješeno.
2. Posmrtni ostaci žrtava ekshumiranih u izvještajnom razdoblju, kao i žrtava preuzetih od SRJ i RS, odmah se po ekshumaciji/preuzimanju, obrađuju klasičnim sudsko-medicinskim metodama. U svim slučajevima u kojima je temeljem klasičnih sudsko-medicinskih nalaza moguće utvrditi identitet, organizira se identifikacija posmrtnih ostataka čime se značajno skraćuje vrijeme od ekshumacije do identifikacije, te se smanjuju troškovi procesa identifikacije.

Tijekom izvještajnoga razdoblja, utvrđen je identitet **70 osoba**, (61 ekshumirane, te devet osoba čiji su posmrtni ostaci preuzeti od SRJ i RS). Od 70 identificiranih osoba, pri Uredu Vlade Republike Hrvatske za zatočene i nestale bio je pokrenut postupak traženja za 52 hrvatska branitelja i civila (46 ekshumiranih na ranije okupiranim područjima, te šest osoba čiji su posmrtni ostaci preuzeti). Od 18 preostalih identificiranih osoba, 15 čine osobe čiji su posmrtni ostaci ekshumirani, dok su posmrtni ostaci tri osobe preuzeti od SRJ i RS.

**IDENTIFICIRANI POSMRтни OSTACI U IZVJEŠTAJNOM RAZDOBLJU
PREMA ŽUPANIJAMA EKSHUMACIJE**

ŽUPANIJA	IDENTIFICIRANI
VUKOVARSKO-SRIJEMSKA	41
SISAČKO-MOSLAVAČKA	7
OSJEČKO-BARANJSKA	3
POŽEŠKO-SLAVONSKA	2
LIČKO-SENJSKA	1
VIROVITIČKO-PODRAVSKA	1
BJELOVARSKO-BILOGORSKA	6
POSMRTNI OSTACI PREUZETI OD SRJ I RS	9
UKUPNO	70

Sveukupno, od 3353 ekshumirana posmrtna ostatka, identificirani su posmrtni ostaci **2745 osoba**, što čini 81.9 % pozitivnih identifikacija. Od ukupnoga broja identificiranih, pri Uredu je bio pokrenut postupak traženja za 1167 osoba. (*Privitak 1. Prikaz ekshumiranih i identificiranih posmrtnih ostataka prema županijama*)

- Identifikacija posmrtnih ostataka ekshumiranih temeljem zahtjeva Tužiteljstva Međunarodnog kaznenoga suda – u proljeće 2001. godine, stručnjaci Međunarodnog kaznenoga suda proveli su ekshumaciju 300 posmrtnih ostataka osoba poginulih u VRA «Oluja» pokopanih na mjesnom groblju u Kninu. Posmrtni ostaci 281 osobe bili su pokopani u skladu sa Ženevskom konvencijom, dok 19 posmrtnih ostataka nije bilo pokopano u skladu sa Ženevskom konvencijom, te mjesto pokopa tih posmrtnih ostataka ima obilježje masovne grobnice. Ured je raspolagao saznanjima i dokumentacijom o mjestu pokopa 281 osobe, dok za mjesto pokopa 19 posmrtnih ostataka nije raspolagao informacijom; navedeno mjesto pronašli su istražitelji Međunarodnog kaznenoga suda iz Haaga. Nakon ekshumacije i obrade posmrtnih ostataka ekshumiranih u Kninu, bilo je potrebno otpočeti s procesom identifikacije posmrtnih ostataka. Budući su podaci o poginulim i nestalim osobama bili manjkavi, bilo je nužno, prije svega, stvoriti preduvjete koji će osigurati učinkovito odvijanje procesa identifikacije.

Stoga je, a u skladu sa zaključkom Vlade Republike Hrvatske (od 14. veljače 2002. godine) o pripremi Jedinostvenoga registra svih nestalih osoba na području Republike Hrvatske u razdoblju od 1991. do 1995. godine, pokrenuta akcija prikupljanja podataka o poginulim i nestalim osobama za koje ranije, pri ovome Uredu, obitelji nisu pokrenule postupak traženja. Budući dio obitelji navedenih osoba živi izvan Republike Hrvatske, temeljem dogovora s Međunarodnim odborom Crvenoga križa, ante-mortalne podatke prema hrvatskom modelu, prikupljaju djelatnici Međunarodnog odbora Crvenoga križa. Istodobno, od obitelji

koje žive u Republici Hrvatskoj, ante-mortale podatke prikupljaju djelatnici Hrvatskog Crvenoga križa. Prikupljeni se podaci dostavljaju ovome Uredu.

Osim svrhe prikupljanja podataka u cilju procesa traženja i identifikacije ekshumiranih posmrtnih ostataka, ovim će se postupkom utvrditi točan broj nestalih osoba što će onemogućiti zloupotrebu ovoga pitanja u dnevno-političke svrhe, osobito od strane nekih nevladinih organizacija i SRJ.

Temeljem do sada prikupljenih ante-mortalnih podataka, dosjea sačinjenih prilikom pronalaska posmrtnih ostataka, te dosjea o obrađenim posmrtnim ostacima koje je ustupio Međunarodni kazneni sud, Ured je analitičkom obradom do sada utvrdio preliminarni identitet 100 (od 300) osoba ekshumiranih u Kninu. U koordinaciji Ureda, obitelji preliminarno identificiranih osoba su pozvane na identifikaciju. Izvješćivanje o identifikaciji i dolazak obitelji koje žive izvan Republike Hrvatske, na temelju postignutoga dogovora, organizirao je Međunarodni odbor Crvenoga križa, dok su obitelji koje žive u Republici Hrvatskoj o identifikaciji izvještene posredstvom Hrvatskog Crvenoga križa. Od 100 obitelji pozvanih na identifikaciju na Zavod za sudsku medicinu i kriminalistiku, obitelji su potvrdile identifikaciju za **77 ekshumiranih osoba** (71 osoba je identificirana klasičnim sudsko-medicinskim metodama, te šest osoba metodom analize DNA).

Po istom modelu biti će organizirane identifikacije posmrtnih ostataka ekshumiranih u Korenici, na Rizvanuši i u Gračacu (ukupno 199), s tom razlikom što u potonjim slučajevima, i obradu posmrtnih ostataka provode stručnjaci Zavoda za sudsku medicinu i kriminalistiku u Zagrebu u nazočnosti promatrača Međunarodnog kaznenoga suda.

3.1.3. Pogrebna skrb za hrvatske branitelje i civilne žrtve iz Domovinskog rata

Sukladno odredbama Zakona o pravima hrvatskih branitelja i članova njihovih obitelji, koji je stupio na snagu u studenom 2001. godine, utvrđena je nadležnost Ministarstva za poslove pogrebne skrbi o identificiranim hrvatskim braniteljima, ali ne i o identificiranim civilnim žrtvama iz Domovinskog rata.

Kako je time otvoreno pitanje nadležnosti u obavljanju poslova pogrebne skrbi o identificiranim civilnim žrtvama, kao i poslova izvješćivanja obitelji civilnih žrtava o predstojećim identifikacijama, sukladno dobijenim zaduženjima, Ministarstvo rada i socijalne skrbi, Ministarstvo hrvatskih branitelja iz Domovinskoga rata i ovaj Ured, na sastanku održanom 29. siječnja 2002. godine, utvrdili su prijedlog za određivanje stvarne nadležnosti za obavljanje poslova izvješćivanja obitelji o identifikaciji posmrtnih ostataka i organizaciji pogrebne skrbi za hrvatske branitelje i civilne žrtve iz Domovinskoga rata. Prijedlog, koji je naknadno usklađen i s Ministarstvom pravosuđa, uprave i lokalne samouprave, prihvaćen je na sjednici Koordinacije Vlade Republike Hrvatske za društvene djelatnosti i ljudska prava, održanoj 5. veljače 2002. godine.

Zaključkom Koordinacije za društvene djelatnosti i ljudska prava, Uredu su dodjeljeni sljedeći dodatni poslovi u svezi pogrebne skrbi:

- ♦ poslovi naručivanja pogrebne opreme za sve identificirane žrtve (hrvatske branitelje i civile)
- ♦ poslovi organizacije prijevoza posmrtnih ostataka svih identificiranih žrtava (hrvatskih branitelja i civila)

Sukladno Zaključku Koordinacije, Ured je u izvještajnom razdoblju obavio navedene poslove za **122 osobe** čiji su posmrtni ostaci identificirani.

Kako u poslovima izvješćivanja obitelji o identifikaciji, te poslovima pogrebne skrbi o identificiranim žrtvama sudjeluje veći broj čimbenika (Ured, županijski uredi državne uprave i gradski ured Grada Zagreba, Hrvatski Crveni križ, te Ministarstvo hrvatskih branitelja u slučajevima kada su identificirane žrtve iz reda hrvatskih branitelja), u početnoj je fazi bilo manjih tehničkih poteškoća koje su u međuvremenu prevladane.

3.2. Struktura rješanih slučajeva traženih osoba

Osim identifikacije posmrtnih ostataka ekshumiranih iz masovnih i pojedinačnih grobnica, u izvještajnom su razdoblju identificirani posmrtni ostaci šest traženih osoba koji su preuzeti od Savezne Republike Jugoslavije i Republike Srpske. Tražitelji su za jednu osobu poginulu/umrlu u domicilu, zaključili postupak traženja.

STRUKTURA RJEŠENIH SLUČAJEVA U IZVJEŠTAJNOM RAZDOBLJU (od 1. siječnja 2002. do 1. srpnja 2002.)

NAČIN RJEŠAVANJA	UKUPNO
Ekshumirani i identificirani posmrtni ostaci traženih osoba na oslobođenim područjima i u hrvatskom podunavlju	46
Posmrtni ostaci preuzeti od suprotne strane i identificirani	6
Umrlu / poginulu u domicilu	1
UKUPNO	53

U izvještajnom razdoblju, od 1. siječnja do 1. srpnja 2002. godine, utvrđena je i rješena sudbina **53** nestale i nasilno odvedene osobe. U odnosu na 1994. godinu, kada su obnovljeni zahtjevi za traženjem 3052 zatočene i nestale osobe, utvrđena je i rješena sudbina

1704 osobe. (*Privitak 2. Podaci o osobama čija je sudbina utvrđena i osobama za koje je još otvoren postupak traženja, prema županijama*)

Pri Uredu za zatočene i nestale, u ovom trenutku je otvoren postupak traženja za **1348** nestalih i nasilno odvedenih osoba tijekom Domovinskoga rata.

4. SURADNJA S MEĐUNARODNIM ORGANIZACIJAMA

U skladu s interesom i pristupom međunarodne zajednice pitanju zatočenih i nestalih osoba kao jednom od najznačajnijih pitanja iz područja ljudskih prava, čemu svjedoči i posebno tretiranje ovoga pitanja u izvješćima međunarodnih organizacija, kao i broj međunarodnih organizacija koje se njime bave (od Komisije za ljudska prava pri UN-u, OEES-a, Međunarodnoga odbora Crvenoga križa, Međunarodne komisije za nestale osobe, te konačno Međunarodnog kaznenoga suda za ratne zločine), u izvještajnom je razdoblju nastavljena aktivna suradnja sa svim navedenim organizacijama koje su kontinuirano, putem izvješća, na sastancima i izravnim praćenjem aktivnosti ovoga Ureda (stručni promatrači u procesu ekshumacija i identifikacija, pridruženi članovi radnih skupina i dr.), izvještavane o stanju u problematici zatočenih i nestalih osoba u Republici Hrvatskoj.

S *Međunarodnim odborom Crvenoga križa*, u izvještajnom je razdoblju nastavljena, štoviše intenzivirana kontinuirana suradnja. Temeljem dogovora postignutog s ovim Uredom, Međunarodni odbor Crvenoga križa prikuplja ante-mortalne podatke o osobama nestalim u VRA «Bljesak» i «Oluja», čije obitelji borave/prebivaju izvan područja Republike Hrvatske, o čemu je bilo više riječi u odjeljku «Identifikacije posmrtnih ostataka». Također, kako je otpočeo proces identifikacije posmrtnih ostataka ekshumiranih u Kninu 2001. godine, posredstvom Međunarodnog odbora Crvenoga križa je organiziran dolazak na identifikaciju onih obitelji koje žive izvan Republike Hrvatske, čime je u posljednje vrijeme ojačana i operativna suradnja, što se ocjenjuje značajnim doprinosom poboljšanju stanja ljudskih prava u Republici Hrvatskoj. Konačno, predstavnici Međunarodnog odbora Crvenoga križa nazočni su svim pregovorima o zatočenim i nestalim osobama.

Kako je jedan od značajnih smjerova djelovanja *Međunarodne komisije za nestale osobe* poticanje procesa traženja nestalih osoba identifikacijom posmrtnih ostataka, u izvještajnom je razdoblju održan veći broj sastanaka u svezi podupiranja procesa identifikacija posmrtnih ostataka u Republici Hrvatskoj. Konkretno, s Međunarodnom komisijom za nestale osobe usuglašen je tekst ugovora o financijskoj potpori Uredu za zatočene i nestale u procesu ekshumacija i identifikacija posmrtnih ostataka, čije potpisivanje predstoji. Također, predstoji potpisivanje Sporazuma između Vlade Republike Hrvatske i Međunarodne komisije za nestale osobe o statusu Ureda Međunarodne komisije za nestale osobe u Republici Hrvatskoj (Odluku o pokretanju postupka za sklapanje Sporazuma, Vlada Republike Hrvatske je donjela 2001. godine), čime se otvara mogućnost provođenja daljnjih zajedničkih projekata. Politički pritisak Međunarodne komisije za nestale osobe na Saveznu Republiku Jugoslaviju, zasigurno je dijelom pridonio ubrzanju procesa ekshumacija i izuzimanja uzoraka od neidentificiranih posmrtnih ostataka pokopanih u SRJ.

Tijekom izvještajnoga razdoblja Ured je kontinuirano izvještavao *OEES* o stanju u problematici zatočenih i nestalih osoba. U svojem Nacrtu izvješća o postignutom napretku Republike Hrvatske u ispunjenju međunarodno preuzetih obveza (svibanj 2002), OEES pozitivnim ocjenjuje rad ovoga Ureda, što ujedno ističe razlogom ograničenja svojega monitoringa u daljnjem procesu ekshumacija na posebno osjetljive slučajeve.

Posredstvom Ureda Vlade Republike Hrvatske za suradnju s Međunarodnim kaznenim sudom i Međunarodnim sudom pravde, Ured za zatočene i nestale je nastavio suradnju s *Međunarodnim kaznenim sudom*, na čiji je zahtjev organizirao i koordinirao provođenje ekshumacija u Korenici, Rizvanuši i Gračacu. Također, temeljem iznjetih zahtjeva, Međunarodnom kaznenom sudu je dostavljena zatražena dokumentacija o masovnim i pojedinačnim grobnicama na ranije okupiranim područjima Republike Hrvatske.

5. KOMUNIKACIJA S OBITELJIMA ZATOČENIH I NESTALIH

Ured je u svojem radu posebnu pozornost posvetio odnosu s obiteljima zatočenih i nestalih osoba. U izvještajnom razdoblju, nastavljena je kontinuirana i učestala komunikacija sa Savezom udruge obitelji zatočenih i nestalih hrvatskih branitelja, te pojedinačno sa svim udrugama koje okupljaju obitelji zatočenih i nestalih. Udruženja obitelji su redovito, na sastancima (Zagreb, Osijek, Vukovar, Varaždin), na konvencijama (Dubrovnik, Sisak), na svojim izbornim skupštinama (Zagreb, Topusko, Vinkovci, Vukovar, i dr.), obavještavana o svim aktivnostima ovoga Ureda, poglavito o tijeku procesa ekshumacija i identifikacija posmrtnih ostataka ekshumiranih iz masovnih i pojedinačnih grobnica.

Nastavljena je svakodnevna izravna komunikacija s obiteljima nasilno odvedenih, nestalih i poginulih osoba, poglavito u cilju preliminarne identifikacije posmrtnih ostataka, budući je Ured formirao dosjee o neidentificiranim posmrtnim ostacima ekshumiranim iz masovnih i pojedinačnih grobnica. Obiteljima zatočenih i nestalih (u Vinkovcima, Osijeku i Zagrebu) predloženi su dosjei o neidentificiranim osobama pokopanim u Novom Sadu koji su zaprimljeni na pregovorima sa Saveznom Republikom Jugoslavijom.

O svojim aktivnostima Ured je redovito izvještavao javnost posredstvom Ureda Vlade Republike Hrvatske za odnose s javnošću.

6. OSTALE AKTIVNOSTI

Temeljem evidencije zatočenih i nestalih osoba, te evidencije osoba koje su bile u zatočeništvu tijekom Domovinskoga rata, Ured je u izvještajnom razdoblju izdao 357 uvjerenja u svrhu ostvarivanja statusnih prava.

Ured je, također temeljem navedenih evidencija, sudjelovao u procesu revizije ocjena invalidnosti, te su Ministarstvu obrane na njihov zahtjev dostavljeni zatraženi podaci i raspoloživa dokumentacija o osobama koje su bile u zatočeništvu.

Kako Ured prikuplja, obrađuje i vodi evidenciju o ekshumiranim i identificiranim žrtvama, o mjestima masovnih i pojedinačnih grobnica, za potrebe županijskih državnih odvjetništava, Ured je u izvještajnom razdoblju dostavio podatke i dokumentaciju o većem broju ekshumiranih i identificiranih posmrtnih ostataka.

SAŽETAK

Poduzetim aktivnostima, u izvještajnom je razdoblju postignut značajan napredak u utvrđivanju i rješavanju sudbine zatočenih i nestalih osoba.

U pregovorima sa Saveznom Republikom Jugoslavijom dogovoreno je cjelovito rješavanje pitanja utvrđivanja identiteta neidentificiranih osoba pokopanih u Saveznoj Republici Jugoslaviji, sukladno modelu kojega je predložio ovaj Ured. U izvještajnom razdoblju je realizirano pitanje neidentificiranih posmrtnih ostataka pokopanih na Novosadskom groblju: temeljem ustupljenih identifikacijskih protokola, utvrđen je preliminarni identitet za 25 osoba čiji su posmrtni ostaci potom isporučeni Republici Hrvatskoj, dok su od preostalih posmrtnih ostataka koji se mogu dovesti u svezu s oružanim sukobima (35) izuzeti uzorci za identifikaciju metodom analize DNA. Početkom jeseni predstoje ekshumacije i izuzimanje uzoraka iz posmrtnih ostataka pokopanih u Sremskoj Mitrovici (103), Beogradu (oko 60), Šidu, Somboru, Šapcu i dr.

U izvještajnom razdoblju, iz pet masovnih i većega broja pojedinačnih grobnica, ekshumirani su posmrtni ostaci 54 osobe. Pored toga, temeljem zahtjeva Tužiteljstva Međunarodnoga kaznenoga suda, provedene su ekshumacije u Korenici, na Rizvanuši i u Gračacu, gdje su ekshumirani posmrtni ostaci 199 osoba.

U istom su razdoblju klasičnim sudsko-medicinskim metodama i metodom analize DNA identificirani posmrtni ostaci 70 hrvatskih branitelja i civila. Također, intenziviran je proces identifikacija posmrtnih ostataka ekshumiranih temeljem zahtjeva Tužiteljstva Međunarodnog kaznenoga suda, te je u izvještajnom razdoblju utvrđen identitet 77 posmrtnih ostataka ekshumiranih u Kninu 2001. godine.

Procesom identifikacije posmrtnih ostataka i drugim poduzetim aktivnostima Ureda, u izvještajnom razdoblju je utvrđena i riješena sudbina 53 tražene osobe, te se pri Uredu još vodi postupak traženja za **1348** nestalih i nasilno odvedenih osoba.

Sukladno Zaključku Koordinacije Vlade Republike Hrvatske za društvene djelatnosti i ljudska prava (od 5. veljače 2002. godine), Ured je obavio i dodatne dodjeljene mu poslove u svezi pogrebne skrbi za poginule hrvatske branitelje i civilne žrtve iz Domovinskoga rata, sveukupno 122 osobe čiji su posmrtni ostaci pokopani u navedenom razdoblju.

Nastavljena je učtala komunikacija s obiteljima zatočenih i nestalih, kao i suradnja s predstavnicima međunarodnih organizacija koje se bave pitanjem zatočenih i nestalih (Komisija za ljudska prava pri UN-u, Međunarodni odbor Crvenoga križa, Međunarodna komisija za nestale osobe, OESS). Osim navedenih međunarodnih organizacija, Ured je nastavio suradnju s Međunarodnim kaznenim sudom.

SADRŽAJ

1. UVOD	1
2. PREGOVORI O ZATOČENIM I NESTALIM OSOBAMA	1
3. RJEŠAVANJE SUDBINE ZATOČENIH I NESTALIH OSOBA	3
3.1. Utvrđivanje mjesta masovnih i pojedinačnih grobnica, ekshumacija i identifikacija posmrtnih ostataka žrtava, pogrebna skrb	3
3.1.1. Utvrđivanje mjesta masovnih i pojedinačnih grobnica i njihove ekshumacije	3
3.1.2. Identifikacije posmrtnih ostataka	5
3.1.3. Pogrebna skrb za hrvatske branitelje i civilne žrtve	8
3.2. Struktura rješениh slučajeva	9
4. SURADNJA S MEĐUNARODNIM ORGANIZACIJAMA	10
5. KOMUNIKACIJA S OBITELJIMA ZATOČENIH I NESTALIH	11
6. OSTALE AKTIVNOSTI	11
SAŽETAK	12

**IZVJEŠĆE O RADU
UREDA VLADE REPUBLIKE HRVATSKE
ZA ZATOČENE I NESTALE**

(u razdoblju od 1. siječnja 2002. do 1. srpnja 2002.)

U Zagrebu, 15. srpnja 2002.

PREDSTOJNIK UREDA

pukovnik Ivan Grujić